

Városszabályozás.

Nagyon örvendetesnek tartom, hogy eljött Németországból Jansen Hermann építész, aki Budapest városszabályozó bajairól előadást tartott. Örülni kell annak, ha valaki felrázza tunyaságából, közönyösségéből ezt a mi nagy publikumunkat, és meg kell ragadnunk minden alkalmat, hogy a közérdeklődést a városszabályozás főfontosságú kérdései felé tereljük. Nem tudja még a közönség, hogy a város utcavezetése, terei, sétányai, építőtörvényei, nem tudja a közönség, hogy mindezek mennvire befolyásolják a város művészi megjelenését, kényelmes, egészséges, szimpatikus voltát. Nem szoktak érdeklődni a városszabályozás kérdései iránt és egészen bizonyosnak tartom, hogy a gyilkosságok minden legapróbb részleteit sokkal többen olvassák türelemmel, sőt mohósággal, semmint a sokkal közelebről érdeklő hiradásokat, azokról amiket a német építész felvetett. Mert ezek „szakkérdések“.

Nem a német építésznek a személye az, aminek főfontosságot tulajdonítok, hanem a tárgy, amelyről beszélt. Ugyanekkora fontosságot lehetne tulajdonitanom akárhány magyar építész előadásának is. Sőt megemlített Jansen Hermann több dolgot, amiket magunk is régóta hangoztatunk. Mégis örvendeni kell az újabb megemlítés tényének, mert nyomatékosabban történt és talán mégis többen hallották meg.

A Magyar Építőművészek Szövetsége okosan cselekedett, hogy alkalmat nyújtott a német vendégnek városszabályozó elveinek kifejtésére. Mégis meg kell említenem, hogy nekünk építészeknek nem sok újat mondott. A Berlin melletti Tempelhof-mező beépítési terve megjelent a német szaklapokban, amelyek bőséges számban özönlének ide mifelénk, mindnyájunk láthatta a Jansen pályanyertes művét, amely tényleg elismerést érdemel. Az előadást az építészek otthonában tartották meg, ahol vendégül látták a várost, illetve képviselőjében a polgármestert. Helyesebbnek tartottam volna, ha a város minél nagyobb csarnokában hangzanak a városszabályozásról mondottak és mi építészek lettünk volna az aránylag kicsinyzámú vendégek. Sok ezernyi publikum kellene, hogy hallja az élőszóval mondottakat

és hogy megszivlelje az igazságokat. Az igazságok sokszor olyként hangzanak, mint a porombaságok.

Ne legyetek nagyra a ti szépséges Dunáttal: hiszen nem tudjátok a levegőjét élvezni, hiszen nem adtatok a partja mentén helyet, teret, ahol az idegeit pihentetni akaró nyugodtan leülhetne. E lap olvasói tanúságot tehetnek róla, hogy hányszor kellemetlenkedtem ezzel a kijelentéssel jómagam. Egyike városrendezésünk legnagyobb büneinek, hogy a profitot hozó bárkaszárnnyakat kitolták egészen a Dunapart pereméig. Tessék elképzelni azt a háromszáz méter széles parksávot, amely a Duna partján végighúzódhatott volna tíz kilométernyi hosszúságban. Ha ezt elődeink bölcsen előkészítik, semmiféle értékvesztés nem jár vele, mert hiszen Budapestnek egész területe jóval nagyobb, mint Londont kivéve bármely más világvárosé. A terület csak azáltal lett drága, hogy ezt a partmenti sávot odadobták a spekulációnak. Mindössze csak azt kellett volna elképzelni, hogy a Duna partja háromszáz méterrel beljebb kezdődik. Ugyebár, senki sem sopánkodik azon, hogy a Duna tükreinek területe „felhasználatlanul“ marad. Pedig ez a terület éppenséggel nem kicsiny; vagy négy-öt négyzetkilométer marad itt „beépítetlenül“. És még senki sem gondolt arra, hogy ezzel a spekuláló alkalom négy-öt kilométernyivel megcsökken. Épp úgy nem éreztük volna, ha ehhez még vagy három négyzetkilométer „noli me tangere“ parkterület csatolódik vala.

Ma természetesen szó sem lehet többéről, hogy a beépített területeken ez a Dunakísérő park akár miniatúr méretben is létesüljön. Örült summákat nyelne el az elődeink hibájának ez a helyreütése. De tartozom az igazsággal, hogy mi, utódok, egyáltalában nem törekszünk azon, hogy hibát reparáljunk. Épp úgy gondolkozunk kvadrát-ölekekben, mint ők, épp úgy kiuzsorázzuk a beépíthető dunaparti területet és csináljuk rendre a kolosszális maltertömegeket, amelyekkel becsületes iparkodással akarjuk lefőzni az ugyancsak forgalmi akadály parlament kötömegét. Mennyivel szebben hatna ez a hibásan elhelyezett kapitóliumunk, ha körülötte nem kapaszkodnának ég felé a profán bérházak. És spekulálunk tovább és beépítjük a Dunapartot a Palatinus komor háztömbjeivel és teljesen bizonyos, hogy ez a

rideg pénzhajszolás egész Újpestig fog folytatódni. A budai oldal nem sokkal jobb, de ott megvan az enyhítő körülmény, hogy a lapályos rész éppen a parton van, míg befelé sétányokra amugy is rendkívül alkalmas lejtős hegyvidék van. De már a Lágymányos területén ismét nagy a mi vétünk és legalább az összekötő-híd tájékán illet volna nagy parkot hagyni.

Jansen látogatásának előrelátható eredménye az Erzsébet-sugárut régóta kísértő eszméjének az elejtése lesz. Tudjuk, hogy a Király-utca és Dob-utca között jó szakaszon igen mély telkek állanak háttal egymásnak. Elsősorban ismét a telekértékesítés vezérelte a kezdeményezőket: vágjuk ketté a tulnagytelektömböket és akkor a középén átvezetett utca mentén nyerünk négyzetöleket, amelyek sokszorta emelkednek érték dolgában. Jansen Hermann az új sugárut létesítését teljesen fölöslegesnek, sőt károsnak mondja, hanem a belső telekterületeket lehetőleg összefüggő sétáló parkká szeretné változtatni. Elsőrendű jó gondolat és hozzá határozottan a Jansen eredeti eszméje, amelyért köszönet illeti. Intim belső térség volna ez, amelyre közös udvar, illetve közös kert gyanánt nyílnának azok az ablakok, amelyek ez idő szerint csak levegőtlen és piszkos udvarokra nyílnak. De mit fognak szólni a négyzetölekek, ha ezt a gondolatot meg akarjuk változtatni?

A modern várost Jansen véleménye szerint a gyors forgalom lehetőségének fentartása formálja. A régi várostípust elgázolja az automobil. Az utcakeresztezések igazán modern városból kiküszöbölendők. Igen széles, párhuzamos főutak kellenek és ezek között nagyméretű telektömbök, amelyek csakis körül vannak építve, míg belsejükben, magjukban közös udvar, közös kert.

Ismét idézem a német folyóiratokat, amelyekből ezt a beépítő típust nap-nap után volt alkalmunk megismerni.

Nagy kérdés, hogy a nyílegyenes széles utcák művészi hatás szempontjából kielégítő-e. A világért se kívánnék ide amolyan „Bismarck-Strasse“ formájú végtelen egyenest, aminőnek létesítésére a világ nemzetei közül a porost tartom képesnek. Ha tényleg olyan utakat akarunk létesíteni, amelyekben akár negyven kilométeres sebességgel lehessen akadálytalanul közlekedni, akkor a kocsit testén semmi körülmények

között nem járhat senki gyalogosan és akkor aluljárókat, avagy felüljárókat kellene létesíteni, hogy a gyalogos publikum az út egyik oldaláról a másikra átmenjen. Az összefüggő telektömböknek csakis egy és ugyanaz a tervezőjük lehetne, mely művészi szabály ma is fennáll és amely művészi szabályllyal ma sem törődik senki. Intim kertudvarokkal volna telve a város és ennek a még be nem épített részekre vonatkozólag nem volna akadálya. Már a mi kiuzsorázott belvárosi, Teréz-, Erzsébet-, József-, Lipót- és a többi szentek városi területén nem hiszem, hogy segíteni lehessen. A közös udvarok létesítésétől mintegy elriasztott mindenkit a hatóság. Az építésügyi szabályzat rendelkezései olyanok voltak, hogy a közös udvarok létesítése csak károsodással járt az építetőkre, sőt akárhány esetet tudok, hogy közös udvarnak való területrészt hagyott meg az építető, akit a később építő szomszéd egyszerűen megszarolt, amennyiben csak pénzért volt hajlandó a közös udvar áldásaiban részesülni. A harántutcák hagyásával igen takarékosan akar bánni Jansen; minél kevesebb legyen az utcakeresztesződés, minél kevesebb alkalom a kocsitorlódásra. A párhuzamos utvonalak között inkább a gyalogos átjárókra van szükség.

Nem szereti Jansen a tulmagas házakat. Mi sem szeretjük őket. Világos, hogy a telekdrágaságot éppen a magas házak létesítésének lehetősége okozza. De honnan vegyünk erőt és hatalmat a már meglevő jogok konfiskálására. Megint kegyetlennek kell látszanom, amikor az elődöket teszem felelőssé a mulasztásért. Sohasem kellett volna huszonhatméteres házmagasságokat engedélyezni.

Megérdemelt gunnyal céloz Jansen arra, hogy nem kell minden áron a szomszéd házaktól elütő architektúrákat tervezni, mert az ilyen tenorista nem való az izléses orchesterbe. Azért, hogy valakinek erősebb hangja van, mint a többinek, nem muszáj föltétlenül kiorditania közülök.

Ami Jansen az épület művészi formálásáról mond, bizonyos tekintetben naivitás. Az épület tömege, formálása teljesen egyéni feladat és nem szorítható semmiféle sab-

lónba, vagy szabályba. Azonban meggondolásra késztet az egészségesekről és betegekéről hangoztatott szentenciája: Mindent a betegekért akarunk tenni, jóllehet az ő számuk csak 10% az egészségeseknek 90%-ához képest. Nem mondja, hogy kórházakat ne építsünk, hanem a kórházak építésén kívül gondoskodjunk a 90%-nyi egészségesekről is: fásítsuk utcáinkat, adjunk üdülőtereket, nyujtsunk minél nagyobb kényelmet a nem kórházba valóknak is.

A két részletben tartott előadás második iránt jóval nagyobb volt az érdeklődés, mint az elsőnél, mert az újságok felhívták a közfigyelmet a második előadásra. Szinte sajnálom, hogy egy harmadikat is nem hirdettek, amelyet minél nagyobb helyiségben lehetett és kellett volna megtartani. Azt hiszem, nem csalódom, ha úgy sejtem, hogy Jansen látogatása azzal a pálvázattal függ össze, amelyet a székesfőváros Budapest általános szabályozó tervére fog hirdetni. Remélem legalább, hogy ez a régóta vajdó kérdés végre dűlőre fog jutni, hála dr. Barczy István européer voltának. Csupán arra akarnám mégis kérni, hogy ne tekintse egyedül irányadónak a német városszakértőt, hanem vonjon be tanácsadói körébe angol és főleg francia szakértőt is.

A jó tanácsot szívesen fogadjuk mindenkifiatól és távol áll tőlem, hogy az olcsó hazafiaskodás szempontját kifelé fordítva, holmi németellenes tendenciákat hangoztassak. Azonban éppen a német tanácsból már nagyon is sok jutott nekünk, nagyon is németek vagyunk és saját jellegzetes éniük csak akkor fog igazán érvényesülhetni, ha minél több kulturnemzet kincseiből merithetünk, ha a tanácsok közül azokat válogatjuk ki és értékesítjük a magunk felfogásában, amelyek nemzeti jellegünkhöz legjobban simulnak.

Ezrey.

UJSZASZI és MAILÁTH

ALAPITVA 1864.

KISKUNFÉI EGYHÁZA.

Az alüldön első legnagyobb cementipar és építési vállalat.

Cementlapok, homlokzati ornament mű-
o kövek, lépcsők, csatornázások stb. o